

Struktura organizacyjna i kompetencje organów administracji probierczej

Maria Magdalena Ulaczyk

Poniższy artykuł przedstawia zmiany w organizacji administracji probierczej, dokonywane podczas poszczególnych powojennych reform prawnych oraz szczegółowo omawia aktualną strukturę organów i ich kompetencje

Obowiązująca od niespełna dwóch lat nowa, uchwalona 1 kwietnia 2011 roku, ustawa „Prawo probiercze” (Dz. U. nr 92, poz. 529), wprowadziła zmiany w strukturze organizacyjnej organów administracji probierczej oraz szczegółowo określiła ich kompetencje. W powojennej historii krajowych urzędów probierczych wejście w życie ustawy było trzecią poważną reformą strukturalną, a jej głównym celem było ograniczenie liczby organów oraz uproszczenie ich struktury i systemu odwoławczego.

Struktura probiernictwa w latach 1962–1993

Od początku lat 60., kiedy probiernictwo zostało podporządkowane Głównemu Urzędowi Miar (przekształconemu następnie w Polski Komitet Normalizacji i Miar, a potem w Polski Komitet Normalizacji, Miar i Jakości), aż do roku 1994, administrację probierczą tworzyły urzędy probiercze w Krakowie i Warszawie, z powoływanymi kolejnymi oddziałami – stale lub okresowo działającymi.

W latach 1961–1965 utworzono oddziały w Katowicach, Poznaniu, Gdańsku, Wrocławiu, Szczecinie, Koszalinie (zlikwidowany w 1965 r.), Bydgoszczy, Łodzi i Olsztynie (zlikwidowany w 1967 r.). W 1970 r. powołano oddział w Lublinie, a w latach 1985–1987 w Częstochowie, Chorzowie (w miejsce katowickiego) i Białymstoku.

Ze względu na rozwijające się przetwórstwo metali szlachetnych powoływano też punkty probiercze u większych producentów wyrobów z metali szlachetnych, obsługiwane przez pracowników krakowskiego i warszawskiego urzędu, delegowanych do tych czynności. Tworzenie kolejnych placówek terenowych odbywało się na podstawie zarządzeń Prezesa Głównego Urzędu Miar (PKNM, PKNMij). Należy przy tym zwrócić uwagę na fakt, iż powołanie oddziału urzędu probierczego nie generowało wówczas tak dużych kosztów jak obecnie, bowiem ówczesne urzędy wyposażano bardzo skromnie. Podczas badań zawartości metali szlachetnych posługiwano się

głównie metodą przybliżoną, na kamieniu probierczym, a w odniesieniu do stopów srebrnych metodą Volharda. Oznaczania wyrobów cechami probierczymi dokonywano tradycyjnie, ręcznie. Utworzenie urzędu probierczego nie wymagało też zbyt dużej powierzchni ani skomplikowanych prac adaptacyjnych i proces tworzenia nowych jednostek był dość dynamiczny.

Wszystkie placówki terenowe funkcjonowały początkowo jako oddziały działalności okresowej, uruchamiane na kilka dni w miesiącu. W miarę wzrostu zapotrzebowania na czynności probiercze w poszczególnych rejonach kraju, przekształcano je w stale działające oddziały.

Decyzje administracyjne w I instancji były podejmowane przez dyrektorów urzędów probierczych w Warszawie i Krakowie, a odwołania od nich rozpatrywał Prezes Głównego Urzędu Miar (PKNM, PKNMij).

Struktura probiernictwa w latach 1994–2011

W 1993 r. przeprowadzono kompleksową reformę krajowej metrologii i probiernictwa: reaktywowano Główny Urząd Miar, którego prezes został centralnym organem administracji miar i administracji probierczej. Strukturę probiernictwa dostosowano do struktury administracji miar, tworząc w tym zakresie podział na okręgi i obwody. Wprowadzono przy tym trójstopniowy system jednoosobowych organów, w skład których, poza Prezesem GUM, wchodził dyrektorzy okręgowych urzędów probierczych i naczelnicy obwodowych urzędów probierczych. Okręgowe urzędy probiercze powstały w Krakowie i Warszawie, a urzędy obwodowe utworzono w miejsce oddziałów stale działających: w Chorzowie, Częstochowie, Poznaniu i Wrocławiu (podległe OUP w Krakowie) oraz w Gdańsku i Łodzi (podległe OUP w Warszawie). Zachowano też cztery jednostki okresowo działające (nazwano je „punktami probierczymi”) – w Białymstoku, Bydgoszczy, Lublinie (obsługiwane przez

OUP w Warszawie) i w Szczecinie (obsługiwany przez OUP w Krakowie). Po kilku latach, w miejsce punktów probierczych w Bydgoszczy (w 1996 roku) i Białymstoku (w 1999 roku) powołano obwodowe urzędy probiercze. Punkt w Lublinie zlikwidowano w 2009 roku, a punkt w Szczecinie przestał funkcjonować w 2011 roku, po wejściu w życie nowej ustawy.

W roku 1999, poprzez wydzielenie komórek technicznych z urzędów okręgowych, powołano obwodowe urzędy probiercze w Warszawie i Krakowie.

Ustalone wówczas kompetencje organów szczebla obwodowego i uprawnienia do podejmowania decyzji dotyczyły głównie realizacji ustawowych zadań urzędów, tzn. badania wyrobów z metali szlachetnych i oznaczania ich cechami probierczymi. Zadania z dziedziny nadzoru probierczego wykonywane były na tym szczeblu w bardzo ograniczonym zakresie. Naczelnikom obwodowych urzędów probierczych nie przyznano samodzielności w sprawach finansowych, tzn. nie uczyniono ich bezpośrednimi dysponentami środków budżetowych. Pokrywanie kosztów funkcjonowania urzędów obwodowych odbywało się z funduszy przyznawanych do dyspozycji dyrektorów okręgowych urzędów probierczych. Umowy o pracę z osobami zatrudnianymi w urzędach obwodowych również zawierane były przez dyrektorów. W obwodowych urzędach probierczych nigdy nie utworzono komórek obsługi prawnej, kadrowej, finansowo-księgowej oraz biurowej. Ze względu na oszczędność w wydatkowaniu środków budżetowych było to słuszne, ale tworzyło pewną prawną lukę i brak spójności z wymogami prawa administracyjnego, prawa pracy i przepisami z zakresu służby cywilnej.

Oceniając tę strukturę po latach i dostrzegając jej liczne wady, można równocześnie stwierdzić, że jej dobrą stroną była możliwość podejmowania decyzji w sprawach wyrobów z metali szlachetnych przez organy, które nadzorowały czynności badawcze i miały możliwość bezpośredniego udziału w procedurach poprzedzających wydanie odpowiedniego orzeczenia. Obecnie uprawnienia do podejmowania tych decyzji zostały nadane dyrektorom okręgowych urzędów probierczych, którzy po ostatniej reformie prawa probierczego stali się organami I instancji, podobnie jak miało to miejsce w latach 1962–1993.

Struktura i kompetencje organów administracji probierczej od roku 2011

Zmiany w strukturze organizacyjnej organów administracji probierczej, wprowadzone po wejściu w życie nowej ustawy, polegały na zniesieniu organów szczebla

obwodowego i likwidacji obwodowych urzędów probierczych. Na mocy art. 50 ust. 2 tej ustawy zadania i kompetencje naczelników obwodowych urzędów probierczych przejęli właściwi miejscowo dyrektorzy okręgowych urzędów probierczych. Obszar działania i siedziby okręgowych urzędów probierczych zostały określone w rozporządzeniu Ministra Gospodarki z dnia 17 stycznia 2012 roku (Dz. U. poz. 93) i nie uległy zmianie. Właściwość terytorialna Okręgowego Urzędu Probierczego w Krakowie obejmuje 9 województw: małopolskie, dolnośląskie, lubuskie, opolskie, podkarpackie, śląskie, świętokrzyskie, wielkopolskie i zachodniopomorskie, a Okręgowego Urzędu Probierczego w Warszawie – 7 województw: mazowieckie, kujawsko-pomorskie, lubelskie, łódzkie, podlaskie, pomorskie i warmińsko-mazurskie. Tak jak dotychczas, właściwość terytorialna nie dotyczy spraw związanych z badaniem i oznaczaniem wyrobów z metali szlachetnych, obowiązuje natomiast w dziedzinie nadzoru probierczego oraz w sprawach rejestracji znaków imiennych.

Ustawa przewiduje możliwość powoływania punktów probierczych w siedzibach przedsiębiorców, regulując procedury w tym zakresie, ale ze względu na bardzo wysoki koszt wyposażenia takiego punktu, dotychczas nie wpłynęły żadne wnioski w tej sprawie.

W miejsce zlikwidowanych obwodowych urzędów probierczych w Białymstoku, Bydgoszczy, Chorzowie, Częstochowie, Gdańsku, Łodzi, Poznaniu i Wrocławiu, na mocy rozporządzenia Ministra Gospodarki z 28 grudnia 2011 roku (Dz. U. poz. 127), zostały utworzone wydziały zamiejscowe okręgowych urzędów probierczych. Obwodowe urzędy probiercze w Krakowie i Warszawie zostały włączone w strukturę organizacyjną urzędów okręgowych i funkcjonują jako wydziały techniczne tych urzędów.

Wydziały zamiejscowe i wydziały techniczne wykonują te same zadania, które przed wejściem w życie ustawy realizowano w obwodowych urzędach probierczych, jednak wszystkie decyzje administracyjne w sprawach dotyczących badania i oznaczania wyrobów, wydawane są z upoważnienia dyrektora okręgowego urzędu probierczego. Przedmiotem tych decyzji jest stwierdzenie, czy zawartość metalu szlachetnego w stopach, z których wykonano wyroby, odpowiada obowiązującym próbom i potwierdzenie tego poprzez umieszczenie na wyrobie cechy probierczej, wydanie świadectwa badania lub umieszczenie znaku „MET”.

W przepisach nowej ustawy rangę decyzji administracyjnej nadano też decyzjom o wpisaniu do rejestru znaku imiennego oraz decyzjom odmownym w tej sprawie, a po-

dejmując je również dyrektor OUP. Decyzje i postanowienia administracyjne podejmowane są także podczas kontroli probierczych, na mocy upoważnień wydanych przez dyrektorów.

Kompetencje organów administracji probierczej – dyrektorów okręgowych urzędów probierczych i Prezesa GUM – które w minionych latach określone były w rozporządzeniu Ministra Gospodarki, obecnie zostały szczegółowo opisane w ustawie „Prawo probiercze”.

W świetle tej ustawy do zakresu działania dyrektora okręgowego urzędu probierczego, oprócz badania i oznaczania wyrobów, zadań z dziedziny nadzoru probierczego i rejestracji znaków imiennych, należy:

- zarządzanie działalnością okręgowego urzędu probierczego,
- zapewnienie organizacyjnych i technicznych warunków funkcjonowania okręgowych urzędów probierczych oraz ich wydziałów zamiejscowych,
- nadzór i koordynacja działalności wydziałów zamiejscowych,
- współpraca z organami administracji rządowej oraz samorządowej,
- współpraca z krajowymi i zagranicznymi instytucjami prowadzącymi działalność w zakresie probiernictwa,
- identyfikacja oznaczeń probierczych oraz wydawanie opinii o autentyczności krajowych cech probierczych,
- wykonywanie innych zadań przewidzianych w odrębnych ustawach lub powierzonych przez Prezesa Głównego Urzędu Miar.

Dyrektorzy OUP w Warszawie i OUP w Krakowie czynnie uczestniczyli w pracach legislacyjnych nad projektem ustawy „Prawo probiercze” i projektami aktów wykonawczych, a obecnie wdrażają te przepisy i sprawują pieczę nad jednolitością ich wykładni. Dokonują również, na wniosek interesantów urzędów probierczych, interpretacji zagranicznych przepisów obowiązujących w dziedzinie obrotu wyrobami z metali szlachetnych, a także wydają opinie w sprawie projektów przepisów prawa probierczego krajów UE – w ramach procesu notyfikacji.

Okręgowy Urząd Probierczy w Warszawie został włączony w prace Punktu Kontaktowego ds. produktów, działającego w Departamencie Spraw Europejskich MG. Do zadań dyrektorów należy współpraca międzynarodowa, prowadzona w ramach Stałego Komitetu Konwencji o kontroli i cechowaniu wyrobów z metali szlachetnych, Międzynarodowego Stowarzyszenia Urzędów Probierczych oraz GV4 (Grupa Wyszehradzka).

Dyrektorzy urzędów probierczych współpracują z organizacjami branżowymi złotników, wyższymi uczelniami, muzeami, prowadząc działalność informacyjną i szkoleniową. Na podstawie zarządzenia Prezesa Głównego Urzędu Miar, dyrektorzy okręgowych urzędów probierczych zostali włączeni w skład Kolegium GUM i uczestniczą w jego pracach.

Zgodnie z art. 29 ustawy „Prawo probiercze” Prezes Głównego Urzędu Miar, nadzorowany przez Ministra Gospodarki, jest centralnym organem administracji rządowej w zakresie probiernictwa. Prezes GUM powołuje i odwołuje dyrektorów okręgowych urzędów probierczych, sprawuje nadzór w zakresie prawidłowości wykonywania przez nich zadań oraz właściwego funkcjonowania kierowanych przez nich urzędów. Do uprawnień Prezesa GUM należy nadzorowanie i koordynowanie działalności okręgowych urzędów probierczych. Ich organizację określają statuty oraz regulaminy organizacyjne nadane przez Prezesa GUM na podstawie zarządzeń Nr 1 i 2 z dnia 2 kwietnia 2012 roku. Inne ustawowo określone kompetencje Prezesa GUM w sprawach probiernictwa to:

- rozpatrywanie odwołań od decyzji wydawanych przez dyrektorów okręgowych urzędów probierczych,
- przedstawianie propozycji dotyczących kierunków zmian legislacyjnych,
- gromadzenie i upowszechnianie informacji popularyzujących i promujących wiedzę,
- publikowanie w Dzienniku Urzędowym GUM informacji, ogłoszeń i komunikatów,
- zlecanie dyrektorom okręgowych urzędów probierczych wykonywania zadań w szczególności w zakresie przeprowadzania badań i oznaczania wyrobów metali z szlachetnych,
- tworzenie i znoszenie punktów probierczych.

Prezes GUM zatwierdza plany finansowe dotyczące dochodów i wydatków okręgowych urzędów probierczych w układzie tradycyjnym i zadaniowym oraz plany rzeczowe w zakresie inwestycji, ustalając przy tym zasady ich realizacji. W ramach kompetencji przyznanych Prezesowi, delegowani przez niego pracownicy Głównego Urzędu Miar przeprowadzają okresowe kontrole działalności urzędów probierczych. W komórkach organizacyjnych Głównego Urzędu Miar gromadzona jest sprawozdawczość z działalności urzędów probierczych, a w planach zadań strategicznych Głównego Urzędu Miar ujmowane są zadania z zakresu probiernictwa.